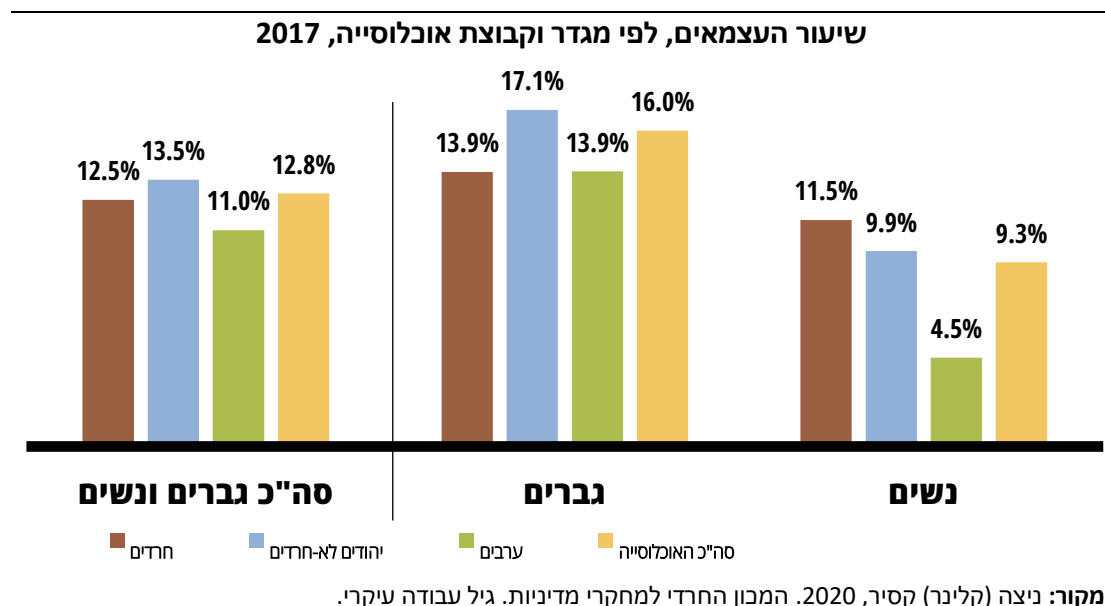

עצמאיות בחברה החרדית

ניצה (קלינר) קסיר, המכון החרדי למחקרי מדיניות

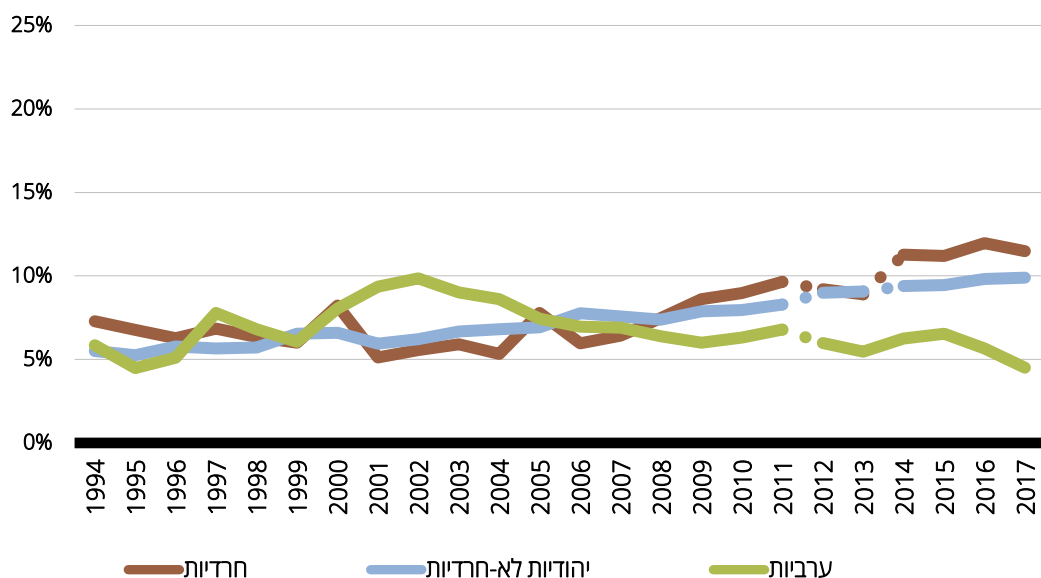
עובדות מרכזיות:

1. **שיעור היזמיות/הנשים העצמאיות בחברה החרדית גבוה יחסית – עומד על כ-12% מהמועסקות החרדיות**, שיעור הגבוה בכמעט רבע מהשיעור בקרב נשים יהודיות לא חרדיות ויותר מכפול משיעורן בחברה הערבית. [גם שיעורן באוכלוסייה גבוה בהשוואה לשיעור בקבוצות אלה – עומד על כ-9%].
2. **שיעור הנשים החרדיות העצמאיות נמוך בהשוואה לגברים חרדים**, בדומה לקיים בקרב יהודים לא-חרדים וערבים.

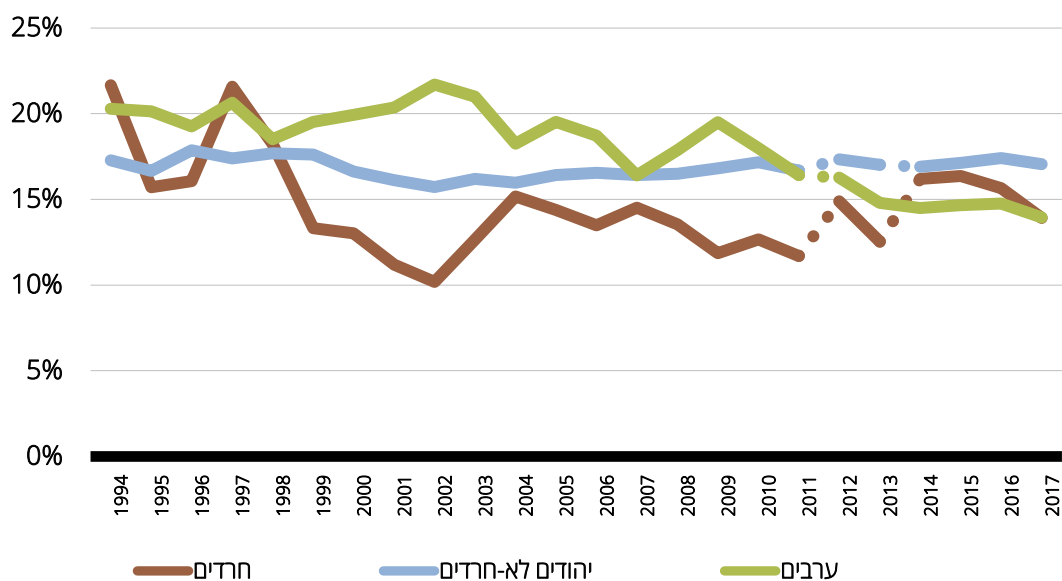
3. **היזמות בחברה החרדית הולכת וגדלה על פני השנים** – הגידול התרחש בקרב הנשים החרדיות, הרבה פעמים בסיוע של הבעל ושל הילדים.
4. **השיעור של הנשים החרדיות העצמאיות עלה החל מאמצע המחצית השנייה של העשור הראשון של שנות האלפיים** – מממוצע של 6.4% בשנים 1994–2004 שיעור שעלה על פני השנים, וכאמור כיום הוא כמעט כפול: עלה ל-7.3% בשנים 2005–2009, ל-9.2% בשנים 2010–2013 ולממוצע של 11.5% ב-2014–2017.

שיעור העצמאיות, 1994–2017, נשים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2020. המכון החרדי למחקרי מדיניות. גיל עבודה עיקרי.

שיעור העצמאים, 1994–2017, גברים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2020. המכון החרדי למחקרי מדיניות. גיל עבודה עיקרי.

כדי להבין יותר את התופעה של הגידול שחל בשיעור הנשים העצמאיות, חשוב להבין מה מקומן של

הנשים החרדיות בפרנסת המשפחה

1. **לנשים במגזר החרדי תפקיד חשוב בפרנסה של משק הבית** - האישה החרדית מסייעת רבות לפרנסת המשפחה, ובמשפחות רבות היא המפרנסת העיקרית - שיעור התעסוקה של נשים חרדיות עומד על כ-75% בהשוואה לגברים חרדים שרק כמחציתם מועסקים.
2. שיעור הנשים החרדיות המועסקות גבוה מעבר לשיעור ב-OECD העומד על כ-64%. הנתון מפתיע, בפרט בהינתן מספר הילדים הגבוה בחברה החרדית – פרוץ הילודה של אישה חרדית עומד על 7.1 לעומת 1.7 בממוצע ב-OECD.

הרקע לגידול של שיעור הנשים היזמיות

1. על פני השנים נרשם גידול משמעותי בשיעור התעסוקה של הנשים (שעמד על פחות ממחצית באמצע העשור הקודם). הגידול הוא תוצאה של צורך כלכלי גובר לאחר משבר תחילת המילניום והמדיניות הממשלתית שננקטה בעקבותיו.
2. במקביל חלק שינוי גם בפתיחות של החברה החרדית להתגוננות מקצועית - רוב הנשים החרדיות רוכשות את הכשרתן המקצועית במסגרת הסמינר. **בעבר למדו הוראה**, אך במהלך השנים נפתחו מסלולים נוספים.
3. עם זאת, שיעור משמעותי מהבנות עדיין לומדות חינוך – תחום שבו קיים עודף היצע של עובדות, מה שמגביל כמובן את יכולת ההשתכרות שלהן. כך למשל שיעור גבוה מהנשים חרדיות, מועסקות בחלקיות משרה שלא מרצון.
4. הגידול בשיעור התעסוקה של נשים חרדיות לצד השינוי שהתרחש, פתיחות רבה יותר למקצועות נוספים, הגדילה גם את הפתיחות של החברה לכיוונים נוספים כהקמת עסקים.
5. כמו כן, **לצורך פתיחת עסקים** ובעיקר עסקים קטנים **אין הכרח ללמוד מקצוע**.

מצב כלכלי:

1. רמת ההכנסות בחברה החרדית נמוכה – לפי מדדי העוני הרשמיים כמחצית מהחברה החרדית ענייה, וכמעט 70% משתייכים למעמד הכלכלי הנמוך.
2. כמובן, העסקים הקטנים מאפשרים להגדיל את ההכנסות.
3. לפי מחקר שנערך בבן גוריון, עסק זעיר של אישה חרדית מעלה את ההכנסות של משק הבית בממוצע ביותר מ-25%. שיעור משמעותי.

אופי היזמות

1. שיעור גבוה של עסקים זעירים/קטנים

2. העסקים הזעירים של הנשים הם **בעיקר עסקי מכירות של מוצרים** – בגדים לילדים, ביגוד חרדי, פאות לנשים, אוכל, מוצרים לחגים – כקישוטים לסוכה ועוד
3. שיעורם הגבוה של העסקים הקטנים בקרב נשים חרדיות נובע מההתאמה לאורח החיים החרדי - היזמות **מאפשרת לאישה החרדית לשלב בין המשפחה, הקהילה, ופרנסת הבית**. מדובר לא מעט בעסקים זעירים במסגרת הקהילה ובשעות גמישות – מותאם ל"לוח זמן הפעילות החרדי" (שעות הערב והלילה).
4. **הגבולות והסייגים ברורים מאוד** - היוזמה והפרנסה הם בהתאם לאורך החיים החרדי.
5. עם זאת, חשוב לזכור שגם **בחברה החרדית חלו שינויים בדפוסי הצריכה** – הציבור החרדי נחשף כיום גם לסוג לצריכה שהייתה נהוגה פחות בעבר. [עדות לכך אפשר למשל למצוא, בפרסומות הרבות בעיתונות החרדית ואופיין] – ועמם **הולכת וגוברת תופעת היזמות העסקית של עסקים שאינם רק עסקים זעירים**.
6. השלב הבא של היזמות צפוי להתרחב גם לתחומים חדשים כמו היי טק (כפי שאנו רואים בגידול של שיעור הנשים המשתלבות במקצועות אלה כשכירות) – כבר היום יש יזמויות בתחומים אלו אך השיעורים עדיין נמוכים.

פרסום וקבלת סיוע

1. הפרסום על העסקים נעשה בדרכים שונות, כמו מפה לאוזן ובמקומונים החינמיים (אבל לא רק, חלקן משתמשות גם באמצעי הפרסום הקונבנציונליים) - אם היזמת מוכרת ביגוד חרדי, אוכל, או פאות לנשים בשכונות הקרובות לביתה, היא אינה נזקקת למערכת פרסום נרחבת.
2. **קושי** - יזמויות חרדיות נעזרות פחות בסיוע מגורם מקצועי, בהשוואה ליזמויות בקרב נשים לחילוניות. הקושי בנגישות לסיוע מגורמים מקצועיים מונע מעסקים זעירים לגדול ולהתפתח.

כיוונים נדרשים

3. הגידול בעסקים החרדים, והתפתחות לעסקים שאינם זעירים, הוא גידול נדרש בחברה שרמת הכנסותיה נמוכה מאוד.
4. כאמור, הנשים החרדיות נעזרות פחות בסיוע מקצועי לעסקים – יש חשיבות להגביר את המודעות לאפשרות לקבלת הסיוע (לדוגמה דרך מט"י – מרכז לטיפוח יזמות), כך שייפתחו יותר עסקים ויותר עסקים יוכלו לגדול ולהתפתח.